

رابطه هوش هیجانی و جهت‌گیری مذهبی با اضطراب مرگ در کارکنان مرد بازنشسته‌ی

شرکت صنایع فولاد خوزستان شهر اهواز

سیده مولود سالاری پور^۱، غلامحسین مکتبی^{۲*}، سیروس عالی پور بیرگانی^۳

۱. کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه شهیدچمران، اهواز، ایران.
۲. دانشیار و عضو هیئت علمی، دانشگاه شهیدچمران، اهواز، ایران. (نویسنده مسئول)
۳. دانشیار و عضو هیئت علمی، دانشگاه شهیدچمران، اهواز، ایران.

مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، دوره دوم، شماره پانزدهم، دی ماه ۱۳۹۶، صفحات ۲۲-۹

چکیده

عوامل متعددی می‌تواند روی سطح اضطراب مرگ تأثیر بگذارند. برخی از مطالعات نقش هوش هیجانی و جهت‌گیری مذهبی را در اضطراب مرگ نشان داده‌اند. هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه بین هوش هیجانی و جهت‌گیری مذهبی با اضطراب مرگ بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی کارکنان مرد بازنشسته شرکت صنایع فولاد خوزستان بود که تعداد ۳۰۰ نفر از آنها از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. همه شرکت‌کنندگان پرسشنامه‌های هوش هیجانی و جهت‌گیری مذهبی و مقیاس اضطراب مرگ را تکمیل نمودند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیری در سطح آلفای ۰/۰۱ استفاده شد. یافته‌ها نشان دادند که هوش هیجانی و جهت‌گیری مذهبی با اضطراب مرگ همبستگی منفی و معنی‌داری دارند. همچنین، نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام نشان داد که متغیرهای پیش‌بین ۳۳/۶ درصد از واریانس اضطراب مرگ را تبیین می‌کنند. نتایج مطالعه حاضر نشان داد با توجه به سنی که افراد بازنشسته در آن قرار دارند، افزایش هوش هیجانی افراد و افزایش باورهای دینی و سلامت معنوی افراد می‌تواند سطح اضطراب مرگ قشر بازنشسته را کاهش دهد. استفاده از معنویت می‌تواند یکی از راهکارهای مقابله‌ای در افراد بازنشسته باشد.

واژگان کلیدی: اضطراب مرگ، هوش هیجانی، جهت‌گیری مذهبی، معنویت، تنظیم هیجان

مقدمه

انسان از بدو به دنیا آمدن، در هر یک از مراحل زندگی ویژگی‌ها و خصوصیات منحصربه‌فرد دارد؛ به عبارت دیگر، فرد در فرایند رشد جسمانی، روانی و اجتماعی خود مراحل را می‌گذراند که باهم تمایز و تباین دارند. مرحله‌ی کودکی زمان قیل و قال و بازی و نشاط، مرحله‌ی جوانی دوره‌ی استقلال‌جویی، مرحله‌ی جوانی با اشتغال به کار به‌عنوان فردی سودمند برای خود و جامعه و شناخته شدن فرد به‌عنوان یک بزرگسال ارزیابی می‌شود و درنهایت، مرحله‌ی پیری و بازنشستگی^۱ که دوره‌ی فرزاندگی و هدایت‌گری است (بزرگمهری بوذرجمهری، گل‌پرور و نوری، ۱۳۸۹). اگر حیات زندگی انسان را به سه دوره‌ی قبل از اشتغال، اشتغال و پس از اشتغال تقسیم‌بندی نمائیم، بازنشستگی به دوره‌ی پس از اشتغال تعلق دارد که وی را از قیدوبندهای اداری و ضوابط و مقررات خشک سازمانی رها می‌کند و دوره‌ی جدید و متفاوتی را برای فرد به ارمغان می‌آورد. (بشلیده، هاشمی و بهارلو، ۱۳۹۵). در تمام دنیا بازنشستگی امری ضروری و حیاتی برای بشر و پر از اضطراب، نگرانی و فشار تلقی می‌شود و کارشناسان مختلف این پدیده را از منظرهای مختلف پزشکی، بهداشتی، روانشناسی، جامعه‌شناسی و اشتغال موردبررسی قرار می‌دهند. دوران بازنشستگی معمولاً با شروع سالمندی همراه است. سالمندی فرآیندی است که با دگرگونی‌های عمیق در سه بعد فیزیولوژیک، روان‌شناختی و جامعه‌شناختی انسان همراه است. علاوه بر سیر نزولی فرآیندهای زیست‌شناختی و افزایش کمی و کیفی استرس‌های دوران سالمندی، مواجهه با مرگ نیز در این دوره اجتناب‌ناپذیر و با اضطراب همراه است و در ایجاد اختلالات روانی این دوره نقش مهمی دارد. اضطراب مرگ^۲ به‌عنوان یک ترس غیرعادی و بزرگ از مرگ همراه با احساساتی از وحشت از مرگ یا دلهره هنگام فکر به فرایند مردن یا چیزهایی که پس از مرگ رخ می‌دهند، تعریف می‌شود (روشنی و نادری^۳، ۲۰۱۱).

مرگ یکی از نگرانی‌های اساسی بشر است که به‌عنوان انگیزه‌اننده‌ای قوی تصور شده که در پشت بسیاری از اظهارات و جستجوهای فلسفی سال‌های زندگی قرار دارد. انسان‌ها با واقعیت مرگ روبرو می‌شوند، اما برخی از مردم بیش از دیگران درباره مرگ اضطراب دارند. اضطراب مرگ نوعی از اضطراب است که انسان‌های زنده آن را تجربه می‌کنند، اضطراب مرگ می‌تواند سلامتی وجودی و مخصوصاً کارکرد سلامت روانی افراد را تحت تأثیر قرار دهد (هالتروف^۴، ۲۰۱۰؛ به نقل از رضوانی راد، ۱۳۹۴). آگاهی از مرگ غیرقابل‌گریز بوده و اضطراب همراه آن به رفتارهای گوناگون منجر می‌شود؛ به عبارت دیگر، وقتی مردم با اضطراب مرگ روبرو می‌شوند، واکنش‌های متفاوتی از خود نشان می‌دهند (پزینسکی و گرینبرگ^۵، ۱۹۹۷؛ به نقل از گریونستین و بلوئمک^۶، ۲۰۱۶). از طرف دیگر با توجه به روند افزایش گروه میان‌سال، پرداختن به متغیرهای مرتبط با سلامت جسمانی و روانی این افراد از اهمیت فراوانی برخوردار است. در اواخر بزرگسالی، افراد به مرگ می‌اندیشند و درباره‌ی آن صحبت می‌کنند. آن‌ها از تغییرات جسمانی، میزان بالاتر بیماری و معلولیت و از دست دادن خویشاوندان و دوستان، شواهد بیشتری برای مرگ به دست می‌آورند. داشتن کمی

¹- retirement

²- death anxiety

³- Roshani, Naderi

⁴- Halterof

⁵- Pyszczynski & Greenberg

⁶- Grevenstein & Bluemke

اضطراب در مورد مرگ طبیعی است، اما چنانچه اضطراب خیلی شدید باشد، سازگاری کارآمد را تضعیف می کند (برک^۱، ۲۰۰۱؛ ترجمه سیدمحمدی، ۱۳۹۲).

یکی دیگر از عواملی که می تواند بر اضطراب مرگ اثر داشته باشد، هوش هیجانی^۲ است (بوساری^۳، ۲۰۱۶؛ اسپونزا و سانهوئزا^۴، ۲۰۱۲). هوش هیجانی شامل مجموعه ای از هیجانات، دانش اجتماعی و توانمندی هایی است که به ما کمک می کند تا بتوانیم در برابر عوامل و فشارهای محیطی پاسخی مناسب ارائه دهیم؛ همچنین سبب عملکرد بهتر ما در حیطه خودآگاهی، آگاهی اجتماعی، مدیریت رابطه و خود مدیریتی می شود (چو^۵، ۲۰۱۰). مایر، سالووی و کارسو^۶ (۲۰۰۴) هوش هیجانی رو شامل سه مؤلفه ی ارزیابی و ابراز هیجان^۷، تنظیم هیجان^۸ و بهره برداری از هیجان^۹ می داند. ارزیابی و ابراز هیجان عبارت است از توانایی تشخیص و فهم هیجانات خویشتن و سایر افراد. ادراک هیجان دربرگیرنده ی ثبت، رمزگشایی و توجه به پیام های هیجانی است. تنظیم هیجان به معنی توانایی مواجهه سازگار با هیجان های مخالف یا منفی با استفاده از شیوه های خودتنظیمی است. بهره برداری از هیجان شامل توانایی استفاده از اطلاعات هیجانی در تفکر، علل و مسئله گشایی برای بهبودی فرآیندهای شناختی و پردازش شناختی هیجان است. گلمن^{۱۰} و سالووی (۱۹۹۷)؛ به نقل از مهانیان خامنه، برجعلی و سلیمی زاده، (۱۳۸۵) معتقدند هوش هیجانی بالا می تواند کیفیت عمومی زندگی و موفقیت های شخصی و اجتماعی افراد را ارتقاء دهد، آدمی را به برنامه ریزی و شکل دادن به روابط بین اعضای جامعه دعوت می کند تا نیل به آن اهداف ممکن گردد. این برنامه ریزی فراگیر و روابط اجتماعی گسترده و شیوه های مؤثر کنار آمدن با چالش های زندگی و روانی سالمندان باعث می شود فرد سالمند اضطراب مرگ کمتری را تجربه نماید (مهانیان خامنه و همکاران، ۱۳۸۵).

یکی دیگر از عواملی که می تواند بر اضطراب مرگ تأثیر داشته باشد، جهت گیری مذهبی^{۱۱} می باشد (ون^{۱۲}، ۲۰۱۰؛ علی اکبری دهکردی، اورکی و برقی ایرانی، ۱۳۹۰؛ منصورنژاد، کجباف، کیانی و پورسید، ۱۳۸۹). جهت گیری مذهبی به منزله ی مرجعیت بخشیدن به ساختار روابط و مناسبات انسان در تمامی ابعاد آن در پرتو رابطه ی انسان با خدا تعریف شده است (بهرامی و رضانی فرانی، ۱۳۸۴). همچنین باور دینی یا بعد اعتقادی است که خود مشتمل بر ایده ها و نگرش هایی می باشد که انتظار می رود پیروان یک آیین به آن اعتقاددارند، مثل اعتقاد به خدا، بهشت و دوزخ (لهسایی زاده، آذرگون و مرادی، ۱۳۸۵). از میان رویکردها و نظریه های مختلف

1- Berk

2- emotional intelligence

3- Busari

4- Espinoza & Sanhueza

5- Cho

6- Mayer, Salovey & Caruso

7- appraisal and expression of emotion

8- emotion regulation

9- exploitation of emotion

10- Goalman

11- religious orientation

22- Wen

درباره ی جهت گیری مذهبی، دیدگاه آلپورت درباره مفهوم جهت گیری مذهبی درونی^۱ و جهت گیری مذهبی بیرونی^۲ بیشترین تأثیر و کارایی را داشته است. در مورد جهت گیری های مذهبی درونی و بیرونی باید گفت: در یک شخص دارای "مذهب درونی" عقاید محکم شخصی محوریت و اهمیت دارد، در حالی که جنبه های اجتماعی مذهب اهمیت ندارد؛ اما برای افراد دارای "مذهب بیرونی" انگیزه های مذهبی بودن به ارزش ها و عقاید بیرونی و اجتماعی تکیه دارند (به نقل از جمالی و عباسی، ۱۳۹۳). از دیدگاه جامعه شناسی، افراد به دستگاه های قدرتمند و بزرگ تری نیاز دارند تا از انکار مرگ حمایت کنند. برای مثال مذهب می تواند نقش عمده ای در این زمینه داشته باشد، زیرا سیستمی از فعالیت های سنتی را تدارک می بیند تا این ایده را که مرگ پایان زندگی نیست فراهم کند. داشتن مذهب باعث می شود افراد مرگ را به عنوان یک فرآیند طبیعی از زندگی بدانند. آگاهی از غیرقابل اجتناب بودن مرگ به عنوان یک بحران وجودی باعث می شود افراد به سمت یافتن معنا برای زندگی بروند و به دیدگاه پذیرش مرگ بجای اضطراب مرگ هدایت شوند (معتدی، پژوهی نیا و فاطمی اردستانی، ۱۳۹۴).

رشد روزافزون سالمندان که به اعتقاد برخی ناظران به عنوان بزرگ ترین منبع طبیعی گاه مورد غفلت قرار می گیرند و توجه به سالمندی به عنوان برهه ای از زندگی که یا در حال سپری کردن آن هستیم و یا در آینده سپری خواهیم کرد و توجه به جمعیت فزاینده بازنشستگان و در نظر گرفتن این که سالخوردگان به خصوص قشر شاغلی که هم اکنون بیکار شده اند در مقایسه با سایر گروه سنی بیشتر به مرگ می اندیشند و نگران آن هستند لزوم توجه به عواملی را ایجاد می کند که می تواند میزان اضطراب مرگ را در این گروه از افراد کاهش دهد. همچنین چون صنایع فولاد از جمله مشاغل سخت محسوب شده و در بعضی شرایط سختی کار و مسائل رفاهی این قشر به میزان کافی برآورده نمی شود. درصد برآمدیم که وضعیت روحی و میزان اضطراب آنان را بعد از فراغت از کار نسبت به مرگ بررسی کنیم. شواهد حاکی از آن است که معنویت می تواند در کاستن از اضطراب مرگ کمک کند و با توجه به آن که معنویت به عنوان نیاز فطری انسان در خلال بزرگسالی افزایش می یابد و سالمندان در این دوره حساس معنویت پخته تری را پرورش می دهند و توجه به این امر که انسان به عنوان یک موجود اجتماعی که هوشمند بودنش از وجوه تمایزش با سایر موجودات محسوب می شود و ناگزیر از داشتن زندگی اجتماعی است و همچنین راهکارهای تنظیم هیجان این اضطراب را کاهش می دهد. هدف از پژوهش حاضر پاسخ به این سؤال است که آیا بین هوش هیجانی و مؤلفه های آن (ارزیابی و ابراز هیجان، تنظیم هیجان و بهره برداری از هیجان) و جهت گیری مذهبی و مؤلفه های آن (جهت گیری مذهبی درونی و جهت گیری مذهبی بیرونی) با اضطراب مرگ ارتباطی وجود دارد یا خیر.

روش پژوهش

طرح پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی می باشد. تحقیقات همبستگی شامل کلیه ی تحقیقاتی است که در آن ها سعی می شود رابطه ی بین متغیرهای مختلف با استفاده از ضریب همبستگی کشف یا تعیین شود. جامعه آماری این پژوهش را کلیه ی کارکنان بازنشسته ی مرد شرکت صنایع فولاد خوزستان شهر اهواز در سال ۱۳۹۶ تشکیل می دهند که طریق روش نمونه گیری تصادفی

1- internal religious orientation

2- ixternal religious orientation

ساده و بر اساس جدول کرجسی و مورگان^۱، تعداد ۳۰۰ نفر از این جامعه به عنوان نمونه انتخاب گردیدند. روش اجرای پژوهش به این صورت بود که ابتدا، مجوز لازم برای اجرای پژوهش از دانشگاه برای شرکت صنایع فولاد خوزستان شهر اهواز کسب شد، سپس به دفتر امور بازنشستگان سازمان مورد ذکر مراجعه کرده و با ارائه ی توضیحات لازم در خصوص موضوع پژوهش و لزوم انجام آن جهت ترغیب آن‌ها برای شرکت در پژوهش، به ۳۳۰ نفر از بازنشستگان آن سازمان پرسشنامه داده شد. لازم به ذکر می‌باشد که قبل از پر کردن پرسشنامه‌ها توسط آزمودنی‌ها، در ابتدا دستورالعمل و نحوه ی تکمیل پرسشنامه‌ها برای آن‌ها توضیح داده شد و از آن‌ها تقاضا گردید که به تمامی ماده‌ها با دقت پاسخ دهند که در نهایت ۳۰۰ پرسشنامه به صورت کامل دریافت گردید. داده‌های پژوهش به روش تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام تحلیل شدند.

در پژوهش حاضر برای سنجش متغیرهای موردنظر از ابزارهای مختلفی استفاده شده است که شامل موارد زیر هستند:

مقیاس اضطراب مرگ: در پژوهش حاضر جهت سنجش اضطراب مرگ از مقیاس اضطراب مرگ که توسط تمپلر^۲ (۱۹۷۰) تهیه شده است، استفاده گردید. این مقیاس ۱۵ ماده دارد و نگرش آزمودنی‌ها را به مرگ می‌سنجد. آزمودنی‌ها پاسخ‌های خود را به هر سؤال با گزینه‌های بلی یا خیر مشخص می‌کنند که پاسخ بلی نشانگر وجود اضطراب مرگ در فرد می‌باشد. بدین ترتیب نمره‌های این مقیاس می‌تواند در دامنه‌ای بین صفر تا پانزده قرار گیرد. تمپلر (۱۹۷۰) روایی این مقیاس را از طریق همبسته کردن آن با مقیاس اضطراب آشکار (۰/۲۷) و مقیاس افسردگی (۰/۴۰) گزارش نموده است. تمپلر (۱۹۷۰) ضریب پایایی این مقیاس را از طریق روش باز آزمایی ۰/۸۳ گزارش نموده است. توماس سابادو و گومز بنیتو^۳ (۲۰۰۲) نیز ضریب پایایی این پرسشنامه را از طریق روش باز آزمایی و آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۷۶ و ۰/۸۳ گزارش نموده‌اند. آقاجانی، رئیسی و حیدری (۱۳۹۱) در پژوهش خود ضریب پایایی این مقیاس را از طریق روش کودر ریچاردسون ۰/۸۶ گزارش نموده‌اند. در پژوهش حاضر جهت سنجش ضریب پایایی این مقیاس از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید که ضریب ۰/۷۱ به دست آمد که نشان دهنده ی ضریب پایایی قابل قبول این مقیاس می‌باشد.

پرسشنامه هوش هیجانی: در پژوهش حاضر جهت سنجش هوش هیجانی از پرسشنامه‌ای که توسط شات، مالوف، هال، هاگرتی، کوپر، گوردن و دورنهم^۴ (۱۹۹۸) تهیه شده است، استفاده گردید. این پرسشنامه ۳۳ ماده دارد، سه مؤلفه ارزیابی و ابراز هیجان (ماده‌های ۳۳-۳۲-۲۸-۲۵-۲۲-۲۱-۱۹-۱۸-۱۵-۹-۶-۵-۴)، تنظیم هیجان (ماده‌های ۲۷-۲۳-۲۰-۱۷-۱۶-۱۴-۱۳-۱۱-۷-۳) و بهره‌برداری از هیجان (۳۱-۳۰-۲۹-۲۶-۲۴-۱۲-۱۰-۸-۲-۱) را مورد سنجش قرار می‌دهد و پاسخ‌های آن براساس لیکرت ۵ درجه‌ای از ۱ (برای کاملاً مخالفم) تا ۵ (برای کاملاً موافقم) نمره‌گذاری می‌شود. نوری (۱۳۹۳) ضریب پایایی این پرسشنامه را از طریق روش آلفای کرونباخ برای تنظیم هیجان ۰/۷۸، ارزیابی و ابراز هیجان را ۰/۸۱، بهره‌برداری از هیجان را ۰/۸۴ و برای کل پرسشنامه ۰/۹۲ گزارش نموده است. در پژوهش حاضر جهت سنجش ضریب پایایی این پرسشنامه و مؤلفه‌های آن از روش آلفای

1- Morgan

2- Templer

3- Tomás-Sábado & Gómez-Benito

4- Schutte, Malouff, Hall, Haggerty, Cooper, Golden & Dornheim

کرونباخ استفاده گردید که به ترتیب برای تنظیم هیجان، ارزیابی و ابراز هیجان را، بهره‌برداری از هیجان را و برای کل پرسشنامه ضرایب ۰/۷۷، ۰/۷۱، ۰/۸۲ و ۰/۷۵ به دست آمد که نشان دهنده‌ی ضریب پایایی قابل قبول این پرسشنامه می‌باشد.

پرسشنامه جهت گیری مذهبی: در پژوهش حاضر جهت سنجش جهت گیری مذهبی آزمودنی‌ها از پرسشنامه‌ای که توسط آلپورت^۱ (۱۹۵۰) تهیه شده است، استفاده گردید. نسخه‌ی اصلی این پرسشنامه ۲۰ ماده دارد و دو بعد جهت گیری مذهبی درونی و جهت گیری مذهبی بیرونی را مورد سنجش قرار می‌دهد. فگین^۲ (۱۹۶۳) یک نسخه ۲۱ ماده‌ای ساخت که تمام گزینه‌های پرسشنامه آلپورت در آن انتخاب شده بودند و علاوه بر آن یک گزینه‌ی دیگر نیز به آن افزود که این گزینه همبستگی بالایی (۰/۶۱) با جهت گیری مذهبی بیرونی داشت و از آن به بعد این پرسشنامه بیشتر مورد استفاده قرار گرفت. در این پژوهش نیز از فرم ۲۱ ماده‌ای استفاده گردید، دو مؤلفه‌ی جهت گیری مذهبی درونی (۹ ماده) و جهت گیری مذهبی بیرونی ماده‌های (۱۲ ماده) مورد سنجش قرار گرفت. پاسخ‌های این پرسشنامه براساس لیکرت ۴ درجه‌ای از ۱ (برای کاملاً مخالفم) تا ۴ (برای کاملاً موافقم) نمره‌گذاری می‌شود. پاشایی، بهرامی و حاتمی (۱۳۹۲) نیز در پژوهش خود ضریب پایایی این پرسشنامه را از طریق روش آلفای کرونباخ ۰/۷۴ گزارش نموده‌اند. در پژوهش حاضر جهت سنجش ضریب پایایی این پرسشنامه و مؤلفه‌های آن از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید که به ترتیب برای جهت گیری مذهبی درونی، جهت گیری مذهبی بیرونی و برای کل پرسشنامه ضرایب ۰/۸۰، ۰/۸۲ و ۰/۷۰ به دست آمد که نشان دهنده‌ی ضریب پایایی قابل قبول این پرسشنامه می‌باشد.

یافته‌های پژوهش

در این بخش یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای مورد مطالعه ارائه شده است. جدول ۱ میانگین و انحراف معیار نمره‌ها را در متغیرهای اضطراب مرگ، هوش هیجانی و مؤلفه‌های آن (ارزیابی و ابراز هیجان، تنظیم هیجان و در بهره‌برداری) و جهت گیری مذهبی و مؤلفه‌های آن (جهت گیری مذهبی درونی و جهت گیری مذهبی بیرونی)، برای شرکت‌کنندگان در پژوهش نشان می‌دهد.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش

شاخص آماری متغیر	میانگین	انحراف معیار	کوچکترین نمره	بزرگترین نمره
اضطراب مرگ	۸/۱۰	۳/۲۴	۰	۱۵
هوش هیجانی	۱۰۱/۶۴	۱۰/۶۰	۷۶	۱۲۹
ارزیابی و ابراز هیجان	۴۰/۵۲	۵/۲۳	۲۵	۵۶
تنظیم هیجان	۳۱/۲۰	۶/۷۲	۱۹	۴۶
بهره‌برداری از هیجان	۲۹/۹۲	۵/۱۰	۱۰	۴۳
جهت گیری مذهبی	۵۱/۳۱	۵/۴۰	۲۷	۶۵
جهت گیری مذهبی درونی	۲۰/۸۰	۳/۸۳	۱۲	۳۱
جهت گیری مذهبی بیرونی	۳۰/۵۱	۴/۶۶	۱۲	۳۹

¹- Allport

²- Fegine

همانطور که نتایج مندرج در جدول ۱ نشان می دهد، بزرگترین و کوچکترین میانگین و انحراف معیار به ترتیب مربوط به متغیرهای هوش هیجانی (۱۰/۶۰ و ۱۰۱/۶۴) و اضطراب مرگ (۳/۲۴ و ۸/۱۰) می باشد.

فرضیه های این پژوهش به ارتباط ساده بین متغیرهای مستقل (هوش هیجانی و مؤلفه های آن و جهت گیری مذهبی و مؤلفه های آن) با اضطراب مرگ در مردان بازنشسته ی شرکت صنایع فولاد خوزستان شهر اهواز اشاره داشته که برای بررسی این رابطه ها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. جدول ۲-۴ ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش را نشان می دهد.

جدول ۲. ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
۱ اضطراب مرگ	-							
۷ هوش هیجانی	۰/۲۷**	-						
۸ ارزیابی و ابراز هیجان	۰/۲۳**	۰/۵۲**	-					
۹ تنظیم هیجان	۰/۱۸**	۰/۷۶**	۰/۱۱	-				
۱۰ بهره برداری از هیجان	۰/۰۹	۰/۵۴**	۰/۰۹	۰/۱۶*	-			
۱۱ جهت گیری مذهبی	۰/۳۱**	۰/۰۱	۰/۰۸	۰/۰۵	۰/۰۲	-		
۱۲ جهت گیری مذهبی درونی	۰/۵۴**	۰/۱۱*	۰/۱۰	۰/۰۸	۰/۰۳	۰/۵۳**	-	
۱۳ جهت گیری مذهبی بیرونی	۰/۰۸	۰/۰۹	۰/۱۷*	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۷۲**	۰/۲۰**	-

* $p \leq 0.05$, ** $p \leq 0.01$

همانطور که نتایج مندرج در جدول ۲ نشان می دهد، ضرایب همبستگی بین اضطراب مرگ با هوش هیجانی ($r = -0.27, P < 0.01$)، ارزیابی و ابراز هیجان ($r = -0.23, P < 0.01$)، تنظیم هیجان ($r = -0.18, P < 0.01$)، جهت گیری مذهبی ($r = -0.31, P < 0.01$)، جهت گیری مذهبی درونی ($r = -0.54, P < 0.01$) و معنی دار و ضرایب همبستگی بین اضطراب مرگ با بهره برداری از هیجان ($r = -0.09, P > 0.05, r = 0.08, P > 0.05$) و جهت گیری مذهبی بیرونی ($r = 0.08, P > 0.05$) با اضطراب مرگ غیر معنی دار هستند. همچنین جدول حاضر نشان داد که جهت گیری مذهبی درونی بیشترین رابطه همبستگی را به اضطراب مرگ و تنظیم هیجان کمترین رابطه را داشت.

برای بررسی فرضیه چندگانه (ارتباط چندگانه بین مؤلفه های هوش هیجانی و جهت گیری مذهبی با اضطراب مرگ در مردان بازنشسته ی شرکت صنایع فولاد خوزستان شهر اهواز)، از روش تحلیل رگرسیون به روش گام به گام بهره برده شد. جدول ۳ نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه ی مؤلفه های هوش هیجانی و جهت گیری مذهبی با اضطراب مرگ در مردان بازنشسته ی شرکت صنایع فولاد خوزستان شهر اهواز را به روش ورود گام به گام نشان می دهد.

همانطور که نتایج مندرج در جدول ۳ نشان می دهد، از بین متغیرهای مستقل، سه متغیر جهت گیری مذهبی درونی، ارزیابی و ابراز هیجان و تنظیم هیجان پیش بین اضطراب مرگ در مردان بازنشسته ی شرکت صنایع فولاد خوزستان شهر اهواز می باشند. ضریب همبستگی چندگانه برابر با $MR = 0.580$ و ضریب تعیین برابر با $SS = 0.336$ است که در سطح $p < 0.01$ معنی دار است. به عبارتی

۳۳/۶٪ از واریانس مربوط به اضطراب مرگ مردان بازنشسته ی شرکت صنایع فولاد خوزستان شهر اهواز به وسیله ی متغیرهای مذکور تبیین می شود. همانطور که مشاهده می شود، متغیرهای جهت گیری مذهبی درونی با ضریب بتا $\beta = -0/539$ ، ارزیابی و ابراز هیجان با ضریب بتا $\beta = -0/177$ و تنظیم هیجان با ضریب بتا $\beta = -0/122$ ، معنی دار و پیش بین اضطراب مرگ در مردان بازنشسته ی شرکت صنایع فولاد خوزستان شهر اهواز می باشند؛ که واریانس از متغیر اضطراب مرگ را جهت گیری مذهبی درونی به خود اختصاص داده است ($\beta = -0/539$)

جدول ۳. نتایج رگرسیون چندگانه متغیرهای پیش بین با اضطراب مرگ به روش گام به گام

مقدار ثابت (a)	ضرایب رگرسیون (B) و (β)	نسبت F			احتمال P	RS	MR	شاخص آماری متغیرهای پیش بین
		۳	۲	۱				
۱۷/۵۷۵	B β t P			-۰/۴۵۶ -۰/۵۳۹ -۱۱/۰۴۶ ۰/۰۰۱	F= ۱۲۲/۰۲۰ p= ۰/۰۰۰	۰/۲۹۱	۰/۵۳۹	۱- جهت گیری مذهبی درونی
۲۱/۷۲۰	B β t P		-۰/۱۱۰ -۰/۱۷۷ -۳/۶۹۴ ۰/۰۰۱	-۰/۴۴۱ -۰/۵۲۲ -۱۰/۸۶۱ ۰/۰۰۱	F= ۷۰/۴۲۲ p= ۰/۰۰۰	۰/۳۲۲	۰/۵۶۷	۲- ارزیابی و ابراز هیجان
۲۳/۱۰۴	B β t P	-۰/۰۵۹ -۰/۱۲۲ -۲/۵۶۱ ۰/۰۱۱	-۰/۱۰۲ -۰/۱۶۵ -۳/۴۵۱ ۰/۰۰۱	-۰/۴۳۴ -۰/۵۱۳ -۱۰/۷۶۷ ۰/۰۰۱	F= ۵۰/۰۱۲ p= ۰/۰۰۰	۰/۳۳۶	۰/۵۸۰	۳- تنظیم هیجان

بحث

هدف کلی این پژوهش بررسی رابطه ساده و چندگانه بین هوش هیجانی و مؤلفه های آن (ارزیابی و ابراز هیجان، تنظیم هیجان و بهره برداری از هیجان) و جهت گیری مذهبی و مؤلفه های آن (جهت گیری مذهبی درونی و جهت گیری مذهبی بیرونی) با اضطراب مرگ در مردان بازنشسته ی شرکت صنایع فولاد خوزستان شهر اهواز بود. همان طور که نتایج حاصل از پژوهش نشان داد، بین هوش هیجانی و اضطراب مرگ رابطه ی منفی و معنی دار وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش های (بوساری، ۲۰۱۶؛ اسپونزا و سانهوئزا، ۲۰۱۲) همسو می باشد. همچنین نتایج نشان داد که از بین مؤلفه های هوش هیجانی بین ارزیابی و ابراز هیجان و تنظیم هیجان با اضطراب مرگ رابطه ی منفی و معنی دار وجود دارد اما بین بهره برداری از هیجان با اضطراب مرگ رابطه ی معنی داری وجود ندارد. در تبیین این نتایج می توان گفت تنظیم شناختی هیجان ها به افراد کمک می کند تا برانگیختگی و هیجان های منفی را تنظیم نمایند. این شیوه تنظیم با رشد یا بروز اختلال های روانی رابطه مستقیم دارد؛ بنابراین در نتیجه ی ارزیابی شناختی نادرست از موقعیت به دلیل

کمبود اطلاعات، برداشت اشتباه یا اعتقادات بی منطق و نادرست فرد راهبرد شناختی خود را برای روبه‌رو شدن با موقعیت تنیدگی زا همچون اضطراب مرگ برمی‌گزیند. انتخاب راهبرد مقابله‌ای کارآمد در ابعاد شناختی، هیجانی و رفتاری علاوه بر افزایش استفاده از مقابله‌های سازگارانه، بر ارتقای سلامت روان اثرگذار است (عیسی زادگان، جناآبادی و سعادت‌مند، ۱۳۸۹). همچنین تنظیم هیجان‌ها، یک اصل اساسی در شروع، ارزیابی و سازمان‌دهی رفتار سازگارانه و همچنین جلوگیری از هیجان‌های منفی و اضطراب‌ها و رفتارهای ناسازگارانه محسوب می‌شود (کرمی، حیدری شرف و شفیع، ۱۳۹۴). هوش هیجانی موجب عملکرد منطقی‌تر در مواجهه با اضطراب مرگ می‌شود و با سلامت روان ارتباط مثبت و معنی‌داری دارد و با اضطراب مرگ رابطه‌ی منفی دارد. افراد دارای هوش هیجانی دارای مهارت‌ها، استعدادها و توانایی‌های غیر شناختی هستند که توانایی موفقیت‌شان را در مقابله با فشارها و اقتضاهای محیطی از جمله اضطراب و ترس از مرگ افزایش می‌دهد (کرمی و همکاران، ۱۳۹۴). نارسایی فرد در یک مهارت، انتظارات منفی درباره موقعیت را فرامی‌خواند و سبب اضطراب می‌شود. به‌طورکلی افرادی که نشانه‌های اضطراب بیشتری تجربه می‌کنند درک کمتری از ماهیت هیجانی‌های خوددارند و از سوی دیگر توان کمتری نیز برای فائق آمدن بر تجارب هیجانی منفی دارند (مشهدی، سلطانی شورباخورلو و هاشمی رزینی، ۱۳۸۹). در خصوص عدم رابطه‌ی معنی‌دار بین بهره‌برداری از هیجان با اضطراب مرگ می‌توان گفت، از آنجایی که افراد از هیجان‌ها برای جهت دادن به اعمال و افکار خود استفاده می‌کنند، در صورتی که بهره‌برداری نادرستی از هیجان‌ها داشته باشند می‌تواند در ذهن و فکر آن‌ها تولید ترس و اضطراب کند و در مسیر درست هدف‌ها قرار نگیرد. همچنین در صورتی که فرد از نیازها، احساسات و هیجان‌های خود و دیگران آگاهی و شناخت درستی نداشته باشد، بهره‌برداری صحیحی از هیجان‌ها خود ندارد و در پی آن اضطراب و هیجان‌ها منفی را تجربه می‌کند (کرمی و همکاران، ۱۳۹۴).

همان‌طور که نتایج حاصل از پژوهش نشان داد، بین جهت‌گیری مذهبی و اضطراب مرگ رابطه‌ی منفی و معنی‌دار وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های (ون، ۲۰۱۰؛ علی‌اکبری دهکردی و همکاران، ۱۳۹۰؛ منصورنژاد و همکاران، ۱۳۸۹) همسو می‌باشد. همچنین نتایج نشان داد که از بین مؤلفه‌های جهت‌گیری مذهبی بین جهت‌گیری مذهبی درونی با اضطراب مرگ رابطه‌ی منفی و معنی‌دار وجود دارد اما بین جهت‌گیری مذهبی بیرونی با اضطراب مرگ رابطه‌ی معنی‌داری وجود ندارد. در تبیین این نتایج می‌توان گفت بسیاری از دانشمندان به نقش مذهب در مواجهه با مرگ و فناپذیری اشاره کرده‌اند. عقیده عامه عمومی این است که مذهب به تمام سؤال‌های مربوط به مرگ و علت وجودی انسان پاسخ می‌دهد و در افراد یک حس پیش‌بینی‌پذیری و احساس کنترل ایجاد می‌کند که از اضطراب فراخوانده شده که ناشی از نگرش خاص به مرگ و مواجهه با مرگ است، پیشگیری می‌کند. پژوهش‌های روان‌شناسان نشان می‌دهد که اساسی‌ترین و مهم‌ترین مسئله در شخصیت سالم، وحدت روانی است و در بین سیستم‌های ارزشی، مذهب بالاترین قابلیت را برای ایجاد این وحدت داراست (ون، ۲۰۱۰). این وحدت شخصیت در وضعیت قوا و استعداد‌های مختلف روان نمود پیدا می‌کند. در پژوهش‌های مختلف نشان داده است که مذهب و اعتقادات مذهبی باعث سیستم ایمنی سالم و سلامت روانی بهتر و اضطراب کمتر در افراد می‌شود (علی‌اکبری دهکردی و همکاران، ۱۳۹۰). به اعتقاد برخی پژوهشگران، مذهب با تأثیر بر سبک زندگی و چگونگی حل تعارض‌های ارزشی، به سؤالات اساسی انسان درباره هدف زندگی و معنای فعالیت‌ها پاسخ می‌دهد (به نقل از موسی رضایی، ناجی اصفهانی، مؤمنی قلعه قاسمی و امین الرعایا، ۱۳۹۱). افراد مذهبی با گرایش درونی، دارای مذهبی

فراگیر و سازمان یافته‌اند، بنابراین با درونی کردن ارزش‌های مذهبی، آن را به‌مثابه هدف در نظر می‌گیرند و از آن برای رفع نیازهای خود کمک می‌گیرند. (علی اکبری دهکردی و همکاران، ۱۳۹۰). طبیعی است که افراد دارای مذهب درونی سعی دارند رویدادها را به شکل مثبت‌تر و به شکل تقدیرهای الهی در نظر بگیرند و بنابراین از پذیرش مرگ بیشتری و در نتیجه از اضطراب مرگ کمتری برخوردارند (منصور نژاد و همکاران، ۱۳۸۹). از دیدگاه آلپورت (۱۹۶۷) افرادی که دارای جهت‌گیری مذهبی درونی می‌باشند، مذهب در آن‌ها احساس راحتی، امنیت، سودمندی و خودسازگاری را به وجود می‌آورد؛ به عبارت دیگر، افراد با جهت‌گیری مذهبی درونی در هماهنگی با اعتقادات و شعائر مذهبی‌شان زندگی می‌کنند. این امر موجب امنیت و ثبات اجتماعی بیشتر در آن‌ها می‌شود (به نقل از صدیقی ارفعی، یزدخواستی و راوندی، ۱۳۹۳). در تبیین معنی دار نشدن ارتباط جهت‌گیری مذهبی بیرونی با اضطراب مرگ می‌توان گفت افراد دارای جهت‌گیری بیرونی دارای باورهای دینی هستند، ولی از این باورها برای نیل به اهداف دیگر استفاده می‌کنند و دین را به‌عنوان یک وسیله می‌دانند؛ بنابراین می‌توان گفت که این افراد ممکن است شرکت در اجتماعات مذهبی را برای ریاکاری و نیل به اهداف اجتماعی و یا اقتصادی دیگر انجام دهند.

نتیجه‌گیری

اضطراب مرگ به‌عنوان یک نگرانی عمده در زندگی انسان، تحت تأثیر عوامل گوناگونی از جمله مسائل معنوی و مذهبی قرار می‌گیرد. نتایج بررسی ما نشان داد افزایش هوش هیجانی و جهت‌گیری مذهبی در قشر سالمندان بازنشسته با اضطراب مرگ در ارتباط است و بدون تأثیر از مسائل فردی موجب کاهش اضطراب مرگ می‌شود. به نظر می‌رسد با توجه به بافت مذهبی و فرهنگی ایران و با در نظر گرفتن تأثیر باورهای معنوی و میزان درک افراد از اعتقادات متأثر از دین، توجه به باورهای معنوی و سطح درک افراد از آن، می‌تواند مراقبت از مددجویانی که تجربه اضطراب مرگ را دارند تسهیل ببخشید. همچنین هوش هیجانی دربرگیرنده نوعی سازگاری و رفتار حل مسئله است که بالاترین سطح رشد را در حیطه‌های مختلف شناختی، اخلاقی، هیجانی و شامل می‌شود. این هوش به فرد دیدی کلی در مورد تجارب زندگی و نحوه برخورد با مسائل و حل و فصل آنان می‌دهد بنابراین هوش هیجانی بالا نیز در کاهش اضطراب مرگ افراد مؤثر است.

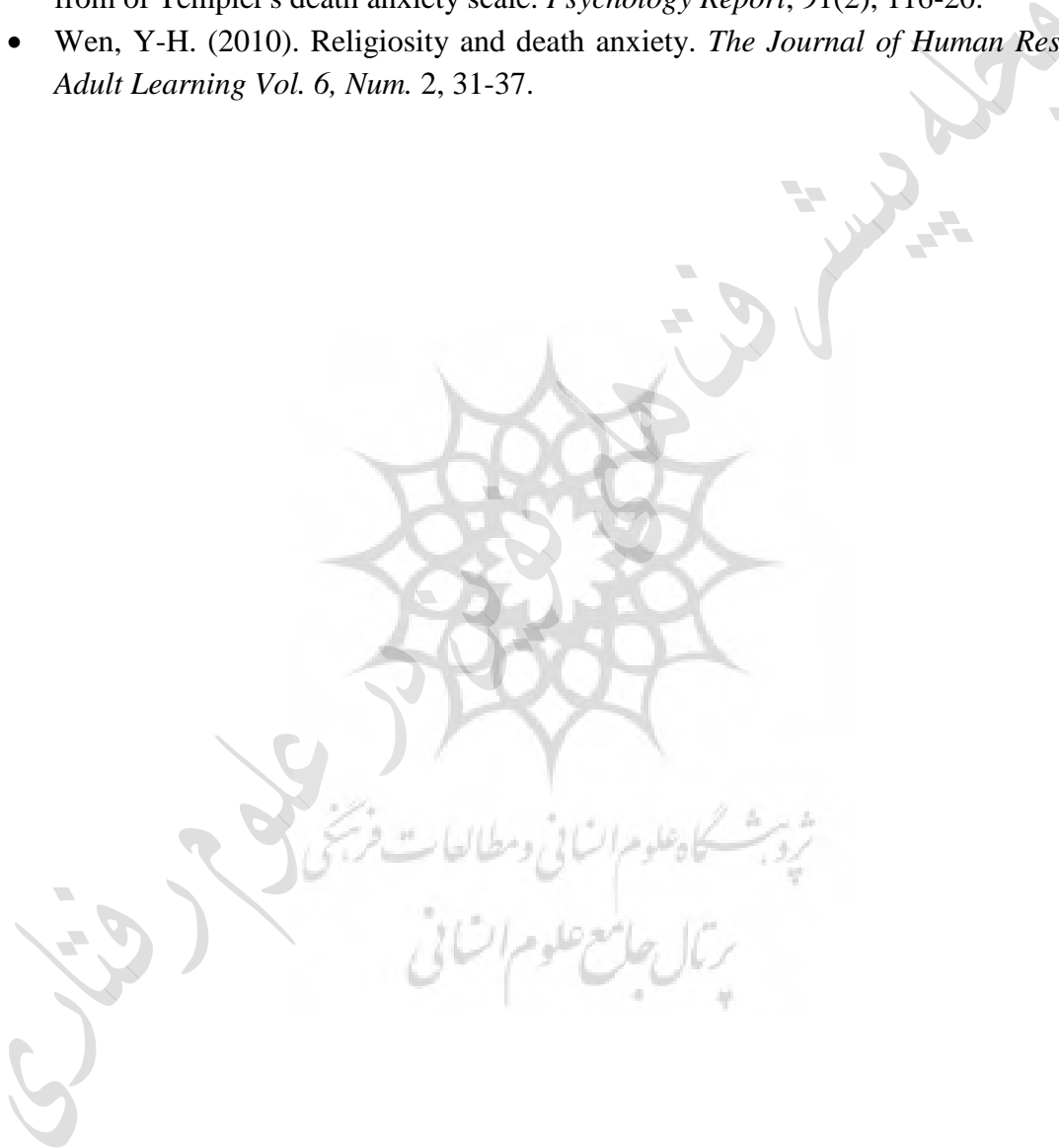
روشن است که انجام هر پژوهش، به‌ویژه در حوزه علوم انسانی که مخاطبان افرادی با ویژگی‌های منحصر به فرد هستند با محدودیت‌ها و موانعی همراه است. پژوهش حاضر نیز از این محدودیت‌ها و موانع در امان نبوده است. با توجه به این که پژوهش حاضر بر روی جامعه آماری مردان بازنشسته شهر اهواز انجام شده است لذا در تعمیم نتایج باید احتیاط صورت گیرد. پژوهش حاضر تحقیقی مقطعی می‌باشد که در یک دوره زمانی خاص شرکت‌کنندگان را مورد بررسی قرار داده است که این امر نتیجه‌گیری کلی را دشوار می‌سازد. پیشنهاد می‌شود از آن‌جهت که هوش هیجانی مسئله‌ای اکتسابی است و می‌تواند آموخته شود بنابراین برنامه ریزان آموزشی توجه بیشتری به این امر داشته باشند و از طریق رسانه‌های جمعی به آموزش این مهارت‌ها پردازند.

منابع

- آقاجانی، محمد، رئیسی، مرضیه و حیدری، فائزه (۱۳۹۱). بررسی ارتباط انس با قرآن و باورهای مذهبی با میزان اضطراب مرگ در بیماران قلبی. ویژه نامه سومین همایش استانی قرآن و سلامت، اسفندماه ۱۳۹۱.
- برک، لورای (۲۰۰۱). روانشناسی رشد. جلد دوم. ترجمه سید محمدی، یحیی (۱۳۹۲). تهران: انتشارات ارسباران.
- بزرگمهری بوذرجمهری، خاطره، گل پرور، محسن و نوری، ابوالقاسم. (۱۳۸۹). ساخت و اعتباریابی مقیاس نشانگان بازنشستگی در افراد بازنشسته شهر اصفهان. مجله یافته های نو در روانشناسی، سال پنجم، شماره ۱۷، صص ۵۲-۳۵.
- بشلیده، کیومرث، هاشمی، سید اسماعیل و بهارلو، مصطفی (۱۳۹۵). بررسی رابطه برخی ویژگی های شخصیتی، سازمانی و حسرت های بازنشستگی با سازگاری با بازنشستگی. طرح پژوهشی دانشگاه شهید چمران اهواز.
- بهرامی، فاضل و رمضان فرانی، عباس (۱۳۸۴). نقش باورهای مذهبی درونی و بیرونی در سلامت روان و میزان افسردگی سالمندان. فصلنامه ی توان بخشی، دوره ششم، شماره ۱، صص ۴۷-۴۲.
- پاشایی، لیلا، بهرامی، هادی و حاتمی، حمیدرضا (۱۳۹۲). پیش بینی رضایت زناشویی بر مبنای جهت گیری مذهبی (درونی- بیرونی) در دانشجویان زن دانشگاه آزاد اسلامی. فصلنامه زن و مطالعات خانواده، سال پنجم، شماره ۲۰، صص ۵۲-۳۷.
- جمالی، طیبه و عباسی، رضوان (۱۳۹۳). بررسی رابطه جهت گیری مذهبی و شادکامی در دانشجویان دانشگاه پیام نور. اولین کنگره بین المللی فرهنگ و اندیشه دینی، خرداد ماه ۱۳۹۳، بوشهر.
- رضوانی راد، سمیرا (۱۳۹۴). مقایسه خودکارآمدی، امید به زندگی و اضطراب مرگ در افراد مبتلا به سرطان دستگاه گوارش، بیماران قلبی و افراد عادی. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه آزاد ارومیه.
- صدیقی ارفعی، فریبرز، یزدخواستی، علی و راوندی، مریم (۱۳۹۳). پیش بینی پذیری میزان تاب آوری براساس هوش معنوی در دانشجویان و دین پژوهان. فرهنگ در دانشگاه اسلامی، دوره چهارم، شماره ۳، صص ۳۹۰-۳۷۴.
- علی اکبری دهکردی، مهناز، اورکی، محمد و برقی ایرانی، زیبا (۱۳۹۰). بررسی رابطه جهت گیری مذهبی با اضطراب مرگ و از خودبیگانگی در سالمندان استان تهران. مجله پژوهش های روانشناسی اجتماعی، دوره اول، شماره ۲، صص ۱۵۹-۱۴۰.
- عیسی زادگان، علی، جناآبادی، حسین و سعادت مند، سعید (۱۳۸۹). رابطه ی بین راهبردهای تنظیم شناختی هیجان، خلاقیت هیجانی، عملکرد تحصیلی با بهداشت روانی در دانشجویان. مجله مطالعات روانشناسی تربیتی، دوره هفتم، شماره ۱۲، صص ۹۲-۷۱.
- کرمی، جهانگیر، حیدری شرف، پریسا و شفیع، بهناز (۱۳۹۴). رابطه راهبردهای تنظیم هیجان و هوش هیجانی با هراس اجتماعی در دانش آموزان آسیب دیده بینایی و آسیب دیده شنوایی. مجله تعلیم و تربیت استثنایی، سال پانزدهم، شماره ۱، صص ۱۴-۵.

- لهسایی زاده، عبدالعلی، آذرگون، زهره و مرادی، گلمراد (۱۳۸۵). بررسی جهت گیری مذهبی و سلامت روانی مهاجران بر اساس مدل آلپورت و راس: نمونه مورد مطالعه قصر شیرین. *فصلنامه علوم اجتماعی*، شماره ۸، صص ۱۶۹-۱۴۹.
- مشهدی، علی، سلطانی شورباخورلو، اسماعیل و هاشمی زبینی، سعدالله (۱۳۸۹). رابطه ی هوش هیجانی و مؤلفه های آن با علائم اضطرابی. *مجله اصول بهداشت روانی*، سال چهارم، شماره ۱۲، صص ۶۶۱-۶۵۲.
- معتمدی، عبدالله، پژوهی نیا، شیما و فاطمی اردستانی، سید محمد حسن (۱۳۹۴). تأثیر بهزیستی معنوی و تاب آوری در پیش بینی اضطراب مرگ در میان سالمندان در شهر تهران. *فصلنامه علوم اعصاب*، دوره سوم، شماره ۲، صص ۲۶-۱۹.
- منصور نژاد، کجیاف، کیانی و پورسید (۱۳۸۹). بررسی رابطه بین جهت گیری مذهبی (درونی و بیرونی) و جنسیت با اضطراب مرگ در بین دانشجویان. *مجله یافته های نو در روانشناسی*، دوره پنجم، شماره ۱۵، صص ۱۴۳-۱۳۵.
- مهرانیان خامنه، برجعلی و سلیمی زاده، (۱۳۸۵). بررسی رابطه هوش هیجانی و رضایت زناشویی. *مجله روانشناسی*، دوره دوه، شماره ۳، صص ۳۲۰-۳۰۸.
- موسی رضایی، امیر، ناجی اصفهانی، همایون، مؤمنی قلعه قاسمی، طاهره و امین الرعایا، مهین (۱۳۹۱). بررسی ارتباط جهت گیری مذهبی با اضطراب و افسردگی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. *تحقیقات علوم رفتاری*، دوره دهم، شماره ۶، صص ۵۱۹-۵۰۹.
- نوری، فروزش (۱۳۹۳). *مقایسه دانشجویان دارای سبک های یادگیری متفاوت از لحاظ هوش هیجانی و انگیزه پیشرفت در دانشجویان دختر مرکز علمی و کاربردی جمعیت هلال احمر خوزستان*. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- Busari, A. O. (2016). Relationship between emotional intelligence, self-esteem, anxiety and academic stress of the gifted children in Oyo State, Nigeria. *Global Journal of Human-Social Science: Arts & Humanities-Psychology*, 5(1), 22-34.
- Cho, S. (2010). *The role of IQ in the use of cognitive strategies to learn information*.
- Espinoza, V. M., & Sanhueza, A. O. (2012). Fear of death and its relationship with emotional intelligence of nursing students in Concepción, *Acta Paulista de Enfermagem*, 25(4), 607-613.
- rre eee & Bee 666666W ssss arra eea a rrrrrr ssss? Ieee iii gaing moderating effects of sense of coherence, mindfulness, neuroticism, and meaning in life on mortality salience. *Journal of Articles in Support of the Null Hypothesis*, 13(1), 25-36.
- Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2004). A further consideration of issues of emotional intelligence. *Psychological Inquiry*, 60, 249-255.
- Roshani, K.H., & Naderi, F. (2011). Relationship between spiritual intelligence, social intelligence and death anxiety in elders. *Quarterly of Health & Psychology*, 1(2), 115-129.

- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Hall, L. E., Haggerty, D. J., Cooper, J. T., Golden, C. J., & Dornheim, L. (1998). Development and validation of a measure of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, 25, 167-177.
- Templer, D. I. (1970). The construction and validation of a Death Anxiety scale. *Journal of General Psychology*, 82, 165-177.
- Tomas-Sabado, J., & Gomez- Benito, J. (2002). Psychometric properties of the Spanish form of Templer's death anxiety scale. *Psychology Report*, 91(2), 116-20.
- Wen, Y-H. (2010). Religiosity and death anxiety. *The Journal of Human Resource and Adult Learning Vol. 6, Num. 2*, 31-37.

Relationship between emotional intelligence and religious orientation with death anxiety in retired male employees of Khuzestan Steel Industries of Ahvaz

Abstract

Several factors can affect the level of death anxiety. Some studies have shown the role of emotional intelligence and religious orientation in death anxiety. The purpose of this study was to investigate the relationship between emotional intelligence and religious orientation with death anxiety. The statistical population of the study consisted of all male retired male employees of Khuzestan Steel Company. 300 of them were selected by simple random sampling method. All participants completed emotional intelligence and religious orientation questionnaire and death anxiety scale. Pearson correlation coefficient and multivariate regression were used for analyzing the data at alpha level of 0.01. Findings showed that emotional intelligence and religious orientation have a negative and significant negative correlation with death anxiety. Also, the results of stepwise regression analysis showed that predictive variables explained 33.6% of the variance of death anxiety. The results of this study showed that, considering the age at which retired people are located, increasing the emotional intelligence of individuals and increasing religious beliefs and spiritual health of individuals can reduce the level of anxiety in the death of the elderly. Using spirituality can be a coping strategy for retired people.

Keywords: death anxiety, emotional intelligence, religious orientation

